

Raport de arhitectură - Structurile arheologice de pe strada Lipsani / sector hanul Greci

Virgil Apostol,
Ștefan Bâlici, Claudia Apostol

1. Structurile arheologice de pe str. Lipsani

Tronsonul cuprins între strada Carada și strada Smârdan

Vestigiile arheologice descoperite cu ocazia cercetărilor de pe str. Lipsani fac parte din structura de secol XVIII și XIX a Centrului istoric al Bucureștiului. Cercetările arheologice au adus la lumină structurile Hanului Greci care defineau frontul sudic al vechii străzi Lipsani și frontul vestic al străzii Smârdan, structurile Hanului Șerban Vodă care alcătuiau frontul nordic al străzii, o serie de fundații, structuri și amenajări anterioare construirii hanurilor, precum și urme importante ale vechilor poduri din lemn.

Alături de cele două hanuri - Hanul Greci și Hanul Șerban Vodă - localizate în planul Borroczyn (1846-1852), vestigiile arheologice descoperite devin reperi importante ale configurației istorice a Bucureștiului medieval și modern.

1.1. Zona Hanului Greci

Cercetările arheologice au reperat în zona fostului han Greci două ansambluri distincte care reprezintă două etape de edificare ale complexului hanului.

Faza I

La o distanță de aprox. 4 m față de frontul nordic al actualei străzi Lipsani, pe o distanță de 90 m, a fost reperat frontul sudic al vechii străzi Lipsani, din care făcea parte latura nordică a hanului Greci (Z2, Z8, Z12, Z14) și o casă construită în continuarea frontului spre vest (Z1 - casă / Faza I)¹. În zona vestică a hanului structurile conservate sunt mărturia a cel puțin două faze de reconstrucție care se răsfrâng probabil și asupra construcției învecinate. Zidurile pivniței - încăperea 1 / Faza I - Z2, Z3-Z6, Z4, Z5,² realizate din cărămidă (28x15x3,5-4cm), legate cu mortar au fost probabil refolosite prin suprapunerea cu zidul Z47 și zidul Z46, construit peste un arc de cărămidă care acoperă aproximativ 1/3 din spațiul încăperii 1 / Faza I. Aceleași faze de restructurare îi aparțin și zidurile Z44, Z45, care delimitează parțial un perimetru retras față de frontul străzii cu 0,90 m. La est de pivnița refolosită se dezvoltă încă două încăperi (încăperile 2,3 / Faza I) fondate pe piloni din lemn foarte deși și construite în tranșe succesive.

¹ Limita vestică a hanului Greci - Faza I poate fi aproximată în stadiul actual al cercetărilor prin interpretarea sugestiilor din Planului Borroczyn.

² Zidul Z7, suprapus de zidul Z11, este posibil să aparțină primei configurații a hanului Greci - Faza I. Această coniectură poate fi fixată prin pavajul contemporan conservat (nivel 2 - pavaj cărămidă) nivelul de călcare al acestei faze care la rândul său poate fi o reparație a unui nivel inferior finisat cu lemn. (nivel 1 - bârnă din lemn)

Frontul hanului este conturat de fundația zidului Z14, construită uniform pe o lungime de aprox. 60 m, împreună cu zidurile Z13-18, Z20-30 delimitează o succesiune de 7 încăperi și două spații înguste, probabil locuri pentru scările de acces la etaj.

Nivelul de călcare al acestei faze constructive poate fi anunțat de pavajul din cărămidă de 18x18x4cm, conservat în interiorul încăperii 7. (*nivel 6 – pavaj cărămidă*)

Zidul Z14 continuă pe latura nordică a hanului, însă lipsa unor ziduri de compartimentare sugerează pe un tronson lung de 23 m funcțiunea de zid de delimitare a incintei până în zona unui corp de clădire (*corp 1 – Faza I*) construit la racordul cu latura estică a hanului. Este posibil ca zidul Z37 adosat zidului Z14 și *nivelul 9 – pavaj cărămidă* să reprezinte urmele unei mici construcții (probabil o anexă) adosată la zidul de delimitare a incintei hanului. Latura estică a hanului este reprezentată de zidurile perimetrice Z41, Z42, Z43 care pot fi urmele a două sau trei corpuri de clădiri.

În zona *încăperilor 5 și 6* au fost descoperite urmele unor niveluri de călcare relaționate cu zidul Z59 care este posibil să aparțină tot acestei faze a hanului. Pavajul de cărămidă și fragmente de cărămidă (*nivel 4 – pavaj cărămidă*) care se găsește la est și la vest de zid suprapune un nivel finisat probabil cu lemn așezat peste o pardoseală din pământ galben (*nivel 5*) care, la rândul ei suprapune o amenajare realizată din cărămidă (*amenajare 1*).

Sistemul de construcție al alcătuirilor din prima fază de edificare a hanului este caracterizat de fundații cu adâncimi diferite, turnate direct în groapă, așezate pe piloți din lemn. Suplimentar, cel puțin fundațiile, au fost întărite cu tiranți din lemn dispuși de-a lungul zidurilor. Talpa fundației lată de aprox. 80 cm, realizată din zidărie de cărămidă de 29x13,5x3-4cm legată cu mortar de var, este mai largă decât zidul de elevație din care se conservă pe alocuri una-două asize, cu aprox. 20 cm.

Faza II

Cea de-a doua secvență constructivă reflectă o nouă politică urbană conturând un nou front nordic al Hanului Greci, retras cu aprox. 2 m față de vechiul amplasament.

Vestigiile descoperite descriu o succesiune de cel puțin³ șase încăperi aliniate de-a lungul limitei nordice a hanului (Z52), cu o lungime de 57 m. Hanul sau unul dintre corpurile sale se dezvoltă în această etapă între zidurile Z53 și Z61. La o distanță de aprox. 20 m spre est au fost descoperite zidurile a trei pivnițe (Z62-Z63, Z38-Z40 și Z66-Z67⁴) și fragmentele de zidărie a unor alcătuiți probabil contemporane (Z64, Z65). Fragmentele de zidărie de la racordul dintre latura nordică și estică a hanului sunt tăiate de un canal de colectare a apelor pluviale de epocă contemporană, însă desființat în momentul realizării sistemului de canalizare actual.

Sistemul de construcție este caracterizat de fundații cu adâncimi de maxim 1,20 m, turnate direct în groapă. Talpa fundației lată de aprox. 85 cm, realizată din zidărie de cărămidă de 24x13,5x4,5cm legată cu mortar, depășește dimensiunea zidului cu aprox. 25 cm.

Limita vestică a hanului este mărginită de o construcție (*casă 1 / Faza II*) al cărei sistem de acoperire este conservat parțial – boltă penetrată de o răsufătoare.

³ Perimetrul cuprins între zidurile Z23 și Z27 nu a fost realizată cercetarea arheologică, zona fiind suprapusă de accesul în Banca Comercială Română. Este posibil ca zona să nu fi fost compartimentată cu ziduri transversale, această zonă din interiorul incintei hanului putând să fi fost neconstruită.

⁴ Este posibil ca pivnița conturată de Z66 și Z67 să reprezinte o reconfigurare a acestei faze sau chiar să se înscrie în prima fază de edificare a hanului.

1.2. Structuri anterioare construirii hanului Greci

O serie de fundații și amenajări (Z19, structură 1, amenajare 2, amenajare 3, Z36, nivel 8-pavaj de cărămidă) sunt situate la o adâncime de aprox. 2 m. față de nivelul conservat al zidului hanului din prima fază de edificare. Dintre acestea, două reprezintă probabil amenajări ale unor gropi de depozitare – una cu contur dreptunghiular (amenajare 3) și una cu contur circular transformat prin zidirea cărămizii în retragere într-unul dreptunghiular (amenajare 2). Structura de zidărie Z36 realizată din cărămidă legată cu mortar reprezintă probabil un contrafort al unei construcții masive ridicată într-un orizont situat deasupra amenajărilor menționate.

De-a lungul zidurilor perimetrice ale hanurilor, într-un orizont inferior acestora, au fost identificate structuri importante ale sistemului de pavaje din lemn (poduri). Nivele conservate atestă cel puțin două niveluri de stradă, urmare a reparațiilor repetate ale unui astfel de finisaj.

1.3. Ruinele Hanului Șerban Vodă

Au fost descoperite în cinci sonde, chiar la limita trotuarului actual din fața Băncii Naționale a României, fundațiile hanului Șerban Vodă. Zidurile realizate din cărămidă (31x15,5x4,5cm) sunt așezate pe fundații cu adâncimi variabile zidite sau aruncate direct în șanțul de fundație. Zidului perimetral identificat este dublat de un alt zid cu o grosime și o adâncime mică, care împreună cu o serie de ziduri transversale delimitează încăperi similare, cu dimensiuni mici (2,7x1,2 m). Aceste ziduri, adosate hanului, reprezintă fundațiile unor construcții (probabil prăvălii) adăugate la exterior zidului de incintă al hanului.

2. Recomandări privind conservarea și valorificarea vestigiilor arheologice descoperite pe str. Lipsani / sector hanul Greci

1. Nici o structură arheologică nu va fi demolată pentru realizarea infrastructurii din Proiectul de reabilitare a zonei pilot a Centrului istoric.

2. Cercetarea limitelor Hanului Șerban Vodă din strada Smârdan și strada Carada este necesară atât pentru cercetarea arheologică cât și pentru valorificarea traseului hanului prin sugerarea în noul pavaj a amprentei acestuia.

3. Cele două straturi importante ale configurației istorice – Hanul Greci/Faza I – Hanul Șerban Vodă și Hanul Greci/Faza II trebuie integrate și puse în valoare în proiectul de pavare al străzii Lipsani.

4. Se impune conservarea și punerea în valoare într-o amenajare a vestigiilor încăperii 1 / Faza I - pivniță și a structurilor învecinate (planșa 01), excepționale prin amploarea și calitatea mărturiilor arheologice descoperite: pavajele din lemn, sistemele de boltire, detaliile constructive, tehnicile constructive, mărturiile dinamicii constructive, etc. În acest scop, realizarea unui proiect de restaurare, conservare și valorificare de către specialiști abilitați în astfel de operațiuni este obligatorie.